

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:28

om anslag till utbildning för undervisningsyrken (prop. 1984/85:100)

ÅTTONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1984/85:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkt D 11 jämte motioner.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1984/85:100 bilaga 10 (s. 309–322) föreslagit riksdagen att

1. fastställa planeringsramar i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att genomföra utbildningsinsatser för vissa obehöriga lärare enligt vad som förordats i propositionen,
3. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 744 999 000 kr.

Motionerna

1984/85:621 av Jörgen Ullenhag m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om avkortad praktisk-pedagogisk utbildning för forskarutbildade som har pedagogisk erfarenhet.

1984/85:730 av Björn Samuelson m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om att utbildningsarvode återigen skall utgå till lärarstuderande på i motionen nämnda lärolinjer.

1984/85:791 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

22. att riksdagen beslutar – med omprövning av sitt tidigare beslut – om ett intag av 102 platser på förskollärolinjen och 30 nybörjarplatser på fritidspedagoglinjen i Uppsala fr. o. m. 1986/87 samt om intagning med 72 platser på förskollärolinjen och 30 platser på fritidspedagoglinjen i Borås fr. o. m. 1986/87 samt att med anledning av dessa dimensioneringsförändringar begära att regeringen återkommer med ett nytt förslag vad gäller dimensioneringen av förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna i landet.

1984/85:922 av Lennart Brunander (c) och Inger Josefsson (c) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1984/85:918 såvitt nu är i fråga – yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande fortsatt utbildning av fritidspedagoger och förskollärare vid högskolan i Borås.

1984/85:1030 av Elver Jonsson (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att högskolan i Borås får behålla sin utbildning av förskollärare och fritidspedagoger,

2. att riksdagen måtte besluta att denna organisation dimensioneras för minst 72 resp. 30 nybörjarplatser.

1984/85:1039 av Per-Olof Strindberg (m) och Ingrid Sundberg (m) var yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om särskilda behörighetskrav för antagning till textillärlinjen.

1984/85:1327 av Britta Hammarbacken m.fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att ämneslärarutbildningen (20 platser) vid högskolan i Örebro bibehålls.

1984/85:1328 av Ing-Marie Hansson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning av speciallärare vid högskolan i Gävle-Sandviken.

1984/85:1839 av Lars Ahlmark (m) och förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar godkänna vad som i motionen anförts i fråga om lokalisering av förskollärary- och fritidspedagogutbildningen.

1984/85:1856 av Sture Ericson m.fl. (s, vpk) vari yrkas att riksdagen omprövar förslaget om nedläggning av ämneslärarlinjen vid högskolan i Örebro så att besparingen antingen sker på andra orter, eller görs på områden som högskolan själv angivit eller att en tidsmässig förskjutning görs av nedläggningen.

1984/85:1867 av Ann-Cathrine Haglund (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att medel ur anslaget för personalutbildning för skolväsendets behov skall avsättas till en anslagspost som fördelas av UHÄ för den verksamhet som bygger på överenskommelser med andra länder.

1984/85:1869 av Ann-Cathrine Haglund (m) och Britta Hammarbacken (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att utbildning av speciallärare för döva och gravt hörselskadade i enlighet med vad som i motionen anförts skall förläggas till Örebro.

1984/85:1875 av Agne Hansson m.fl. (c, m) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå utbildningsministerns förslag i proposition 1984/85:100 bil. 10

om att avveckla den särskilda musiklärarutbildningen vid högskolan i Kalmar budgetåret 1985/86.

1984/85:1891 av Marie-Ann Johansson m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett återupptagande av förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningen vid högskolan i Borås.

1984/85:1947 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas 6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning för undervisningsyrket.

10. att riksdagen beslutar att med ändring i proposition 1984/85:100 bil. 10 under anslaget D 11 Utbildning för undervisningsyrket för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 779 999 000 kr.

1984/85:1949 av Iréne Vestlund m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att inom ramen för anslaget till Utbildning för undervisningsyrket omfördela medel så att antagning av studerande till den särskilda utbildningen för obehöriga musiklärare kan ske även läsåret 1985/86.

1984/85:2517 av Hans Nyhage (m) och Arne Svensson (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att planeringsramarna för utbildning av förskollärare och fritidspedagoger skall omfatta 2 868 resp. 868 utbildningsplatser,

2. att riksdagen beslutar att utbildning av förskollärare och fritidspedagoger skall äga rum vid högskolan i Borås i enlighet med vad som angetts i motionen.

1984/85:2542 av Per Unckel m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

19. att riksdagen beslutar om en neddragning av förskolläraryrket med 270 nybörjarplatser.

20. att riksdagen beslutar om en neddragning av fritidspedagoglinjen med 90 nybörjarplatser.

21. att riksdagen beslutar om en neddragning av ämnesläraryrket med 120 nybörjarplatser.

22. att riksdagen beslutar att till Utbildning för undervisningsyrket för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 737 309 250 kr.

1984/85:2778 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till kulturutskottet remitterade motionen 1984/85:2777 yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om förslag innebärande att utbildningen för förskollärare och fritidspedagoger samordnas, varvid utbildningstiden förlängs till fyra år, med varvad teori och praktik.

2. att riksdagen uttalar att utbildningen av barnomsorgspersonal bör dimensioneras och anpassas till barnomsorgens kvalitet och kvantitet.

Utskottet

Anslaget avser grundläggande utbildning för undervisningsyrken vid de statliga högskoleenheterna samt personalutbildning för skolväsendets behov inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn samt för vissa kurser m. m.

Förskolläro- och fritidspedagoglinjerna

Regeringen föreslår för budgetåret 1985/86 för förskollärolinjen en planeringsram om 3 078 nybörjarplatser och för fritidspedagoglinjen en planeringsram om 928 nybörjarplatser, en minskning med 60 resp. 30 platser jämfört med innevarande budgetår.

I motion 1984/85:1947 (vpk) yrkande 6 i denna del yrkas avslag på regeringens förslag om minskning. Enligt motion 1984/85:2778 (vpk) yrkande 2 bör utbildningen av barnomsorgspersonal dimensioneras och anpassas till barnomsorgens kvalitet och kvantitet. I motion 1984/85:2517 (m) yrkande 1 krävs att de båda planeringsramarna skall minskas med 210 resp. 60 nybörjarplatser. Enligt motion 1984/85:2542 (m) yrkandena 19 och 20 bör planeringsramarna för dessa utbildningar minskas ännu mer, nämligen med 270 resp. 90 nybörjarplatser. Skälet härför är dels den minskande tillströmningen av sökande till förskolläro- och fritidspedagoglinjerna, dels en begynnande arbetslöshet för dessa yrkeskategorier.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets bedömning av behovet av nybörjarplatser för budgetåret 1985/86 och avstyrker därmed motionerna 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del, 1984/85:2517 yrkande 1, 1984/85:2542 yrkandena 19 och 20 och 1984/85:2778 yrkande 2.

Enligt motionerna 1984/85:791 (fp) yrkande 22 i denna del och 1984/85:1839 (m) bör riksdagen ompröva sitt ställningstagande från år 1984 när det gäller avveckling av förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna i Uppsala. En motsvarande omprövning av riksdagens beslut vid samma tidpunkt att avveckla dessa utbildningar i Borås begärs i motionerna 1984/85:791 (fp) yrkande 22 i denna del, 1984/85:922 (c) yrkande 5, 1984/85:1030 (fp), 1984/85:1891 (vpk) och 1984/85:2517 (m) yrkande 2.

Utskottet anser att riksdagens beslut under riksmötet 1983/84 att avveckla ifrågavarande utbildningar i Uppsala bör ligga fast (prop. 1983/84:40, UbU 1983/84:22, rskr. 1983/84:240). Intet nytt har framkommit som kan föranleda ändring. Motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del och 1984/85:1839 avstyrks därmed.

Utskottet har samma uppfattning när det gäller beslutet att avveckla förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna i Borås. De ifrågavarande motionsyrkandena bör avslås av riksdagen.

Slutligen tar utskottet upp motion 1984/85:2778 (vpk) yrkande 1 om en

förlängning av barnomsorgsutbildningarna. Utbildningarna anses böra omfatta 160 poäng.

Förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna reformerades genom beslut år 1977 (prop. 1976/77:76, UbU 1976/77:29, rskr. 1976/77:333). Förändringen genomfördes med början läsåret 1978/79. Utbildningarna har i dag en omfattning av 100 poäng. Enligt vad utskottet erfarit har UHÄ nyligen sett över förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna med utgångspunkt i socialstyrelsens utvecklingsplan för barnomsorgen. UHÄ:s förslag remissbehandlas för närvarande. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionsyrkandet.

Industri- och hantverkslinjen

I detta sammanhang behandlar utskottet frågan om utbildningsarvode till studerande på industri- och hantverkslinjen och vissa andra lärarutbildningslinjer.

Enligt motion 1984/85:730 (vpk) ställs höga krav beträffande såväl teoretisk grundutbildning som praktisk erfarenhet för att man skall komma in på lärarutbildningen inom områdena industri och hantverk, handel och kontor eller vård. Detta förhållande innebär att man får sökande till dessa utbildningar, som är både socialt och ekonomiskt etablerade i samhället. För att säkerställa en kvalitativt bra rekrytering till de nämnda utbildningarna utgick t. o. m. läsåret 1982/83 ett utbildningsarvode under utbildningstiden. Det avskaffades genom särskilt beslut våren 1983. Enligt motionärerna bör detta utbildningsarvode omgående återinföras.

Kostnaderna för ett återinförande av systemet med utbildningsarvoden kan beräknas till ca 75 milj. kr. Utskottet vill erinra om att regeringen har uppdragit åt UHÄ att genomföra en översyn av utbildningen på ifrågavarande linjer. Olika modeller för uppläggning och distribution av utbildningen skall prövas. Vidare skall UHÄ analysera orsakerna till svårigheterna att rekrytera sökande till utbildning på linjerna. Denna analys är ännu inte avslutad. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:730.

Klasslärarlinjerna

Planeringsramarna för lågstadielärlinjen och mellanstadielärlinjen är 504 resp. 792 nybörjarplatser. Enligt statistiska centralbyrån (SCB) och skolöverstyrelsen (SÖ) minskar behovet av klasslärare kraftigt under återstoden av 1980-talet och den mest sannolika bedömningen är att tjänsteunderlaget kommer att minska också på 1990-talet. Regeringen föreslår att antalet platser minskas med 96 på lågstadielärlinjen och 276 på mellanstadielärlinjen under budgetåret 1985/86.

I motion 1984/85:1947 (vpk) yrkande 6 i denna del föreslås en minskning av

ifrågavarande planeringsramar med ett mindre antal än regeringen föreslagit, nämligen med 40 resp. 112 nybörjarplatser.

Utskottet har inte något att erinra mot den bedömning som regeringen gjort beträffande lämpligt antal intagningsplatser på låg- och mellanstadielärlinjen för budgetåret 1985/86. Planeringsramarna för lågstadielärlinjen och mellanstadielärlinjen bör omfatta 408 resp. 516 nybörjarplatser för nästa budgetår. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del.

Musiklärlinjen

Planeringsramen för musiklärlinjen för ettämneshärlinjen är 198 nybörjarplatser. Planeringsramen för tvåämneshärlinjen är 96 nybörjarplatser. Härtill kommer 48 platser i särskild utbildning för obehöriga musiklärlare, anordnad av högskolan i Kalmar. Regeringen föreslår att den särskilda utbildningen av obehöriga musiklärlare avvecklas fr. o. m. läsåret 1985/86.

Enligt motionerna 1984/85:1875 (c, m) och 1984/85:1949 (s) bör intägnin till den särskilda utbildningen av obehöriga musiklärlare ske även läsåret 1985/86 och avveckling genomförls först fr. o. m. läsåret 1988/89. Detta överensstämmer med ett av UHÄ framlagt förslag.

Enligt motionerna 1984/85:1875 (c, m) och 1984/85:1949 (s) bör den särskilda utbildningen av obehöriga musiklärlare avvecklas först fr. o. m. läsåret 1988/89. Detta överensstämmer med ett av UHÄ framlagt förslag.

I budgetpropositionen anförsl att det beräknade utbildningsbehovet för det allmänna skolväsendet när det gäller musiklärlare är lägre än vad som har redovisats tidigare år. Den främsta orsaken härtill är att antalet elever i skolväsendet minskar påfallande under den närmaste tioårsperioden. Utskottet instämmer i föredragande statsrådets bedömning och avstyrker därför motionerna 1984/85:1875 och 1984/85:1949.

Ämneslärlinjen

Regeringen föreslår för budgetåret 1985/86 för de fyraårlga ämneslärlinjen en planeringsram om 965 nybörjarplatser, en minskning med 45 jämfört med innevarande budgetår. Antalet nybörjarplatser minskas därvid med 10 vid högskolan för lärärlutbildning i Stockholm, med 20 vid universitetet i Uppsala – platserna för ämneslärlutbildning i Örebro – samt med 5 vid vart och ett av universitetet i Linköping, Lund och Göteborg.

I motion 1984/85:1327 (c, m, fp) yrkas att riksdagen beslutar att ämneslärlutbildningen vid högskolan i Örebro bibehålls. Enligt motion 1984/85:1856 (s, vpk) bör förslaget om nedläggning av ämneslärlinjen i Örebro omprövas. Besparingen anses börl göras på andra orter eller på andra områden inom högskolans verksamhetsområde. En förskjutning av

tidpunkten för nedläggningen anses också vara ett alternativ. I motion 1984/85:2542 yrkande 21 begärs att nybörjarplatserna på ämneslärarlinjerna minskas inte med 45 som regeringen föreslår utan med 120.

Ämneslärarutbildningen i Örebro omfattar endast de tre första åren av linjeutbildningen. Den praktisk-pedagogiska utbildningen under det fjärde året är förlagd till Uppsala. I den nya utbildningsplan för ämneslärarlinjerna, som enligt UHÄ:s beslut träder i kraft den 1 juli 1985, integreras starkare än hittills det fjärde årets praktisk-pedagogiska utbildning med de tre första årens ämnesteoretiska studier. Denna integration kan svårligen genomföras i Örebro, eftersom ämneslärarlinjernas praktisk-pedagogiska del inte anordnas på orten. Utskottet tillstyrker med hänvisning till vad som anförts att ämneslärarutbildningen i Örebro avvecklas i enlighet med regeringens förslag. Motionerna 1984/85:1327 och 1984/85:1856 bör således avslås av riksdagen.

Utskottet anser inte att planeringsramen för ämneslärarlinjerna bör minskas mer än vad som föreslagits i propositionen. Motion 1984/85:2542 yrkande 21 avstyrks därför.

För närvarande anordnas praktisk-pedagogisk utbildning om 40 poäng för bl. a. studerande med teknisk eller ekonomisk grundutbildning samt övergångsvis för studerande som påbörjat sin ämnesteoretiska utbildning före april 1977. Enligt gällande bestämmelser skall utbildningen avvecklas med utgången av år 1986. Behörig att antas till den praktisk-pedagogiska utbildningen om 40 poäng är den som i fråga om ämnesteoretisk utbildning uppfyller behörighetsvillkoren för tjänst som adjunkt vid grundskolan eller gymnasieskolan eller som lektor vid gymnasieskolan. För behörighet att antas till en kortare variant av utbildningen om 20 poäng gäller därjämte att man skall ha tjänstgjort som lärare minst sju terminer på minst halvtid i skolväsendet. Tjänstgöringen skall under minst fyra terminer ha fullgjorts i ämne eller ämnen som ingår i den sökta ämneskombinationen.

Enligt motion 1984/85:621 (fp) var år 1982 ca 740 lektorstjänster i gymnasieskolan vakanta. I oktober 1984 ledigkunjordes 440 lektorstjänster. Möjligheterna att få en större del av dem besatta med personer som såväl avlagt doktorsexamen som genomgått praktisk-pedagogisk utbildning anser motionärerna synnerligen små. Den praktisk-pedagogiska utbildningen om 40 poäng innebär ett problem bl. a. därför att det endast utgår studiemedel under utbildningstiden. Det framhålls som angeläget dels att en praktisk-pedagogisk utbildning om 20 poäng anordnas, dels att ämnesteoretiskt lektorsbehöriga personer betraktas som behöriga till denna utbildning under förutsättning att de tjänstgjort som lärare i högskolan och/eller gymnasieskolan sammanlagt minst sju terminer under minst halvtid.

Utskottet har under riksmötet 1981/82 (UbU 1981/82:37, s. 37, rskr. 1981/82:397) bl. a. uttalat att platser vid den praktisk-pedagogiska utbildningen även fortsättningsvis bör avsättas för studerande, som är ämnesteoretiskt behöriga till lektorstjänst men som inte följt utbildningen på ämneslä-

rarlinje. Frågan om de studiesociala villkoren under utbildningstiden berördes därvid inte. Tidigare utgick lön eller utbildningsarvode till dem som genomgick praktisk-pedagogisk utbildning. Så är inte längre fallet. I detta hänseende är förhållandena i vissa delar jämförbara med situationen på vissa yrkesinriktade lärarlinjer där utbildningsarvode heller inte utgår. UHÄ har i uppdrag att följa utvecklingen i vad gäller rekryteringen av studerande till sistnämnda utbildningar. Utskottet utgår från att så också sker beträffande den nu aktualiserade lektorsutbildningen.

Regeringen har uppdragit åt UHÄ att inkomma med preciserade förslag avseende lektorsutbildning före utgången av år 1986. När det gäller frågan om antagning till praktisk-pedagogisk utbildning om 20 poäng för dem som ämnesteoritiskt är behöriga till lektorstjänst har utskottet från UHÄ inhämtat att den nuvarande tillträdesregeln bör kunna tillämpas så, att tjänstgöring i skola under minst fyra terminer i ämne som ingår i den sökta ämneskombinationen och upp till tre terminers högskoleundervisning därutöver ger behörighet.

Utskottet, som utgår från att fordringarna för tillträde förtydligas i nu berört hänseende, föreslår att riksdagen med hänvisning till det anförda avslår motion 1984/85:621. I sammanhanget vill utskottet erinra om vad föredragande statsrådet anför i budgetpropositionen (s. 197–199) om behovet av lektorstjänster i gymnasieskolan och om svårigheterna att rekrytera behöriga sökande till tjänsterna.

Speciallärarlinjen m. m.

UHÄ har i oktober 1984 redovisat regeringens uppdrag att avge förslag till utbildning av lärare för skolans insatser för elever som behöver särskilt stöd. UHÄ föreslår att den nuvarande speciallärarlinjen ersätts med en specialpedagogisk påbyggnadslinje, med sju olika inriktningar, om 40–80 poäng. Vissa kompletteringar behövs enligt föredragande statsrådet innan ställning kan tas till förslaget.

Av UHÄ:s redovisning framgår att speciallärarutbildningens dimensionering för verksamhet i grundskolan och gymnasieskolan kan minskas. Bl. a. har alla platser på speciallärarlinjen gren 1, 1–20 poäng, inte varit besatta under de senaste terminerna. Föredragande statsrådet förordar därför att antalet nybörjarplatser för denna utbildning minskas med 30 nybörjarplatser vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm samt med 30 nybörjarplatser vid vart och ett av universiteten i Lund, Göteborg och Umeå samt med 36 nybörjarplatser vid vart och ett av universiteten i Uppsala och Linköping. I stället bör vissa medel tillföras fortbildningsorganisationen för att öka utbudet av kurser med specialpedagogisk inriktning. Vidare förordas en minskning med 12 nybörjarplatser inom talpedagogutbildningen samt med 18 nybörjarplatser inom utbildningen för undervisning av hörselskadade elever och 12 nybörjarplatser inom utbildningen för undervisning av döva

elever vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

Utskottet har inte något att erinra mot dessa förslag i propositionen.

Motion 1984/85:1328 (s) tar upp UHÄ:s förslag till regeringen om ny organisation för speciallärarlinjen. Motionärerna vänder sig emot att UHÄ i den nya organisationen inte har föreslagit högskolan i Gävle-Sandviken som anordnare av utbildningen. De önskar ett uttalande från riksdagens sida till förmån för anordnande av speciallärarutbildning vid ifrågavarande högskola.

Utskottet, som erinrar om att UHÄ:s förslag innebär en totalt sett minskad organisation för speciallärarlinjen, anser att den fortsatta beredningen av ärendet bör avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan. Motion 1984/85:1328 bör därför avslås av riksdagen.

Vid gymnasieskolan i Örebro finns sedan år 1967 gymnasial utbildning för döva och gravt hörselskadade. Enligt riksdagsbeslut år 1983 skall i Örebro även anordnas gymnasial utbildning för hörselskadade från hela riket. Under läsåret 1984/85 undervisas i Örebro kommuns gymnasieskola 225 döva och gravt hörselskadade elever på riksgymnasiet för döva. På riksgymnasiet för hörselskadade finns innevarande läsår 20 elever.

Ca 130 lärare vid gymnasieskolan i Örebro fullgör enligt motion 1984/85:1869 (m, c) under läsåret 1984/85 hela sin tjänst eller delar av den som lärare för döva och hörselskadade elever. Ungefär 50 av dem har förutom grundutbildning speciallärarutbildning gren 2 för undervisning av hörselskadade eller döva elever. Mot denna bakgrund föreslås i motionen att en utbildning av speciallärare för döva och gravt hörselskadade förläggs till Örebro.

När det gäller specialpedagogisk fortbildning av lärare i Örebro för läsåret 1985/86 har utskottet erfarit att tre kurser planeras, som alla skall lokaliseras till Örebro. De avser teckenspråksutbildning eller grundläggande metodik för lärare för döva eller hörselskadade elever i gymnasieskolan.

Med hänvisning till vad som har redovisats föreslår utskottet att motion 1984/85:1869 inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd utan avslås.

Planeringsramar i övrigt

Utskottet har inget att erinra mot vad som har förordats i proposition 1984/85:100 om planeringsramar i övrigt och föreslår att riksdagen fastställer dem.

Riksrekryterande fortbildningskurser m. m.

UHÄ har i sin anslagsframställning lagt fram förslag som syftar till att minska svårigheterna att hantera *det riksrekryterande utbudet av fortbildningskurser i moderna språk och hemspråk* som förläggs till utlandet. Förslaget innebär att medel avsätts inom anslaget till en anslagspost som

fördelas av UHÄ för den verksamhet som bygger på överenskommelser med andra länder. Föredragande statsrådet, som hänvisar till en nyligen på regional bas utarbetad planeringsordning för kurser av detta slag, är emellertid inte beredd att nu biträda UHÄ:s förslag.

Enligt motion 1984/85:1867 bör riksdagen besluta att medel avsätts inom anslaget till en särskild anslagspost i enlighet med UHÄ:s förslag. Enligt motionären har erfarenheterna visat att det är mycket svårt för regionerna att komma överens om ett riksrekryterande kursutbud. Dessa kurser tillgodoser mycket angelägna behov. De kan enligt motionären komma till stånd på mycket förmånliga ekonomiska villkor för såväl högskolan som kommunerna genom att centrala myndigheter i de berörda länderna träffar överenskommelse direkt med UHÄ.

Utskottet vill med anledning av motionen anföra följande.

Av budgetpropositionen framgår att en för högskoleregionerna gemensam arbetsgrupp i skrivelse till regeringen har redovisat en av gruppen utarbetad planeringsordning för ifrågavarande kurser. I skrivelsen, som är daterad den 18 oktober 1984, redovisas bl. a. uppfattningen att det inte bör finnas hinder för högskolorna att samarbeta med företrädare för andra länder när det gäller skolfortbildning och att samarbetet mellan högskoleregionerna har funnit fungerande former.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets uppfattning att berörda myndigheter måste få fortsätta att söka finna ändamålsenliga samarbetsformer. Utskottet är inte berett att tillstyrka förslaget i motion 1984/85:1867.

Övrigt

I motion 1984/85:1039 (m) begärs att det för *antagning till textillärlinjen* skall krävas att den sökande har genomgått terminskurser i vävnad och sömnad.

Regeringen har den 14 mars 1985 föreskrivit, utan hinder av föreskriften i 5 kap. 21 § andra stycket högskoleförordningen (1977:263), att UHÄ för antagning till textillärlinjen får föreskriva krav på kunskaper som kan omfatta ämnen och kurser från mer än en studieväg i gymnasieskolan.

Utskottet, som tidigare under detta riksmöte utförligt behandlat frågan om förkunskapskrav för tillträde till textillärlinjen (UbU 1984/85:2 s. 20–22), föreslår att riksdagen med hänvisning till regeringens nyssnämnda beslut avslår motion 1984/85:1039.

Föredragande statsrådet beräknar medel för kompletteringsutbildning av syo-funktionärer samt för slutförande av pågående särskild utbildning av obehöriga låg- och mellanstadielärare och hemspråkslärare samt pågående särskild och riktad ämneslärarutbildning under anslagsposten Särskilda utbildningsåtgärder för vissa lärare m. m. Medel för dessa ändamål har tidigare beräknats under anslagsposterna Särskild och riktad ämneslärarutbildning och Särskilda utbildningsåtgärder för obehöriga lärare. Viss del av

nu angiven verksamhet kan under budgetåret bekostas av reservationsmedel som beräknas uppkomma på dessa anslagsposter vid utgången av budgetåret 1984/85.

Utskottet föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att genomföra utbildningsinsatser för ifrågavarande obehöriga lärare i enlighet med vad som har förordats i propositionen.

Utskottet har inte något att erinra mot *medelsberäkningen* i övrigt under anslaget utan föreslår att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:1947 yrkande 10 och 1984/85:2542 yrkande 22 till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 744 999 000 kr.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen för budgetåret 1985/86*
att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del, 1984/85:2517 yrkande 1, 1984/85:2542 yrkandena 19 och 20 och 1984/85:2778 yrkande 2 fastställer planeringsramar i enlighet med vad som har förordats i proposition 1984/85:100,
2. beträffande *förskollärrar- och fritidspedagogutbildning i Uppsala*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del och 1984/85:1839,
3. beträffande *förskollärrar- och fritidspedagogutbildning i Borås*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del, 1984/85:922 yrkande 5, 1984/85:1030, 1984/85:1891 och 1984/85:2517 yrkande 2,
4. beträffande *förlängning av förskollärrar- och fritidspedagogutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2778 yrkande 1,
5. beträffande *visst utbildningsarvode*
att riksdagen avslår motion 1984/85:730,
6. beträffande *planeringsramar för lågstadielärlinjen och mellanstadielärlinjen*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del fastställer planeringsramar i enlighet med vad som har förordats i proposition 1984/85:100,
7. beträffande *särskild musikleärrutbildning i Kalmar*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1875 och 1984/85:1949,
8. beträffande *ämneslärrutbildning i Örebro*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1327 och 1984/85:1856,
9. beträffande *planeringsram för ämneslärrarlinjerna*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2542 yrkande 21

- fastställer planeringsramar i enlighet med vad som förordats i proposition 1984/85:100.
10. beträffande *lektorsutbildning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:621,
 11. beträffande *speciallärautbildning i Gävle*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1328,
 12. beträffande *viss specialpedagogisk utbildning i Örebro*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1869,
 13. beträffande *planeringsramar i övrigt*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1984/85:100,
 14. beträffande *riksrekryterande kurser i moderna språk i utlandet m. m.*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1867.
 15. beträffande *antagning till textillärlinjen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1039,
 16. beträffande *visst bemyndigande*
att riksdagen bemyndigar regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att genomföra utbildningsinsatser för vissa obehöriga lärare enligt vad som har förordats i proposition 1984/85:100,
 17. beträffande *anslagsheloppet*
att riksdagen till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1985/86 med bifall till proposition 1984/85:100 och med avslag på motionerna 1984/85:1947 yrkande 10 och 1984/85:2542 yrkande 22 anvisar ett reservationsanslag av 744 999 000 kr.

Stockholm den 9 maj 1985

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Unckel (m), Lars Gustafsson (s), Birgitta Rydén (m), Helge Hagberg (s), Göran Allmér (m), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Björn Samuelson (vpk), Margot Wallström (s), Larz Johansson (c), Barbro Nilsson i Örnsköldsvik (s) och Inger Josefsson (c).

Reservationer

1. Planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen (mom. 1)

Per Unckel, Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet ansluter" och slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker i enlighet med motion 1984/85:2542 yrkandena 19 och 20 att antalet nybörjarplatser på förskollärlinjen minskas med 270 och på fritidspedagoglinjen med 90. Samtidigt avstyrks motionerna 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del, 1984/85:2517 yrkande 1 och 1984/85:2778 yrkande 2. Utskottet föreslår att riksdagen fastställer planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen i enlighet med vad utskottet förordat.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen för budgetåret 1985/86*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2542 yrkandena 19 och 20 och med avslag på proposition 1984/85:100 och motionerna 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del, 1984/85:2517 yrkande 1 och 1984/85:2778 yrkande 2 fastställer planeringsramar i enlighet med vad utskottet förordat,

2. Planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen (mom. 1)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet ansluter" och slutar "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte tillstyrka regeringens förslag om nedskärningar av utbildningskapaciteten. I enlighet med förslag i motionerna 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del och 1984/85:2778 yrkande 2 förordar utskottet därför att antalet nybörjarplatser på förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen blir oförändrat 3 138 resp. 958. Samtidigt avstyrks motionerna 1984/85:2517 yrkande 1 och 1984/85:2542 yrkandena 19 och 20. Utskottet föreslår att riksdagen fastställer planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen i enlighet med vad utskottet förordat.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen för budgetåret 1985/86*

att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del och 1984/85:2778 yrkande 2 och med avslag på proposition 1984/85:100 och motionerna 1984/85:2517 yrkande 1 och 1984/85:2542 yrkandena 19 och 20 fastställer planeringsramar i enlighet med vad utskottet förordat,

3. Förskollärary- och fritidspedagogutbildning i Uppsala (mom. 2)

Jörgen Ullenhag (fp), Björn Samuelson (vpk), Larz Johansson (c) och Inger Josefsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet anser" och slutar "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förskollärary- och fritidspedagogutbildning bör anordnas i Uppsala. Fr. o. m. läsåret 1986/87 bör det på denna ort finnas 102 nybörjarplatser på förskollärarylinjen och 30 nybörjarplatser på fritidspedagoglinjen. När det gäller motiveringen hänvisas till reservation 1 i UbU 1983/84:22. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del och 1984/85:1839 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förskollärary- och fritidspedagogutbildning i Uppsala.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *förskollärary- och fritidspedagogutbildning i Uppsala* att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del och 1984/85:1839 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Förskollärary- och fritidspedagogutbildning i Borås (mom. 3)

Jörgen Ullenhag (fp) Björn Samuelson (vpk), Larz Johansson (c) och Inger Josefsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Utskottet har" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förskollärary- och fritidspedagogutbildning bör anordnas i Borås. Fr. o. m. läsåret 1986/87 bör det på denna ort finnas 72 nybörjarplatser på förskollärarylinjen och 30 nybörjarplatser på fritidspedagoglinjen. När det gäller motiveringen hänvisas till reservation 1 i UbU 1983/84:22. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del, 1984/85:922 yrkande 5, 1984/85:1030, 1984/85:1891 och 1984/85:2517 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förskollärary- och fritidspedagogutbildning i Borås.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *förskollärary- och fritidspedagogutbildning i Borås* att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:791 yrkande 22 i denna del, 1984/85:922 yrkande 5, 1984/85:1030, 1984/85:1891 och 1984/85:2517 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Förlängning av barnomsorgsutbildningarna (mom. 4)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Förskolläraryrket" och slutar "avstyrks motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barnomsorgsutbildningarnas kvalitet måste förbättras genom en förlängning till 160 poäng. Vad utskottet har anfört bör riksdagen med bifall till motion 1984/85:2778 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande förlängning av förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningen

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2778 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Återinförande av visst utbildningsarvode (mom. 5)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Kostnaderna för" och slutar "motion 1984/85:730" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att slopandet av utbildningsarvodena på vissa yrkesläraryrkeslinjer fr. o. m. den 1 juli 1983 medför att många, som skulle vara väl skickade för sådana utbildningar och såsom lärare, inte söker till dem. Av de behörighetskrav som gäller för antagning till yrkespedagogisk utbildning, nämligen gedigen grundutbildning och många års yrkeserfarenhet, följer att många tänkbara sökande har kommit så långt i sina liv att de är familjeförsörjare eller eljest har stora ekonomiska åtaganden. En stor del av yrkeslärarna är obehöriga och i behov av utbildningen i fråga, men måste nu av ekonomiska skäl avstå ifrån att skaffa sig behörighet. Riksdagen bör med bifall till motion 1984/85:730 begära att regeringen på nytt ser över frågan om utbildningsarvoden för studerande vid de yrkespedagogiska linjerna syftande till ett återinförande av arvoden av detta slag.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande visst utbildningsarvode

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:730 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Planeringsramar för lågstadielärlinjen och mellanstadielärlinjen (mom. 6)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Utskottet har" och slutar "i denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte tillstyrka regeringens förslag om nedskärningar av utbildningskapaciteten. I enlighet med förslag i motion 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del bör planeringsramarna för innevarande budgetår minskas med ett mindre antal än regeringen föreslår, nämligen med 40 på lågstadielärlinjen och 112 på mellanstadielärlinjen. Utskottet föreslår att riksdagen fastställer planeringsramar för lågstadielärlinjen med 464 nybörjarplatser och för mellanstadielärlinjen med 680.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *planeringsramar för lågstadielärlinjen och mellanstadielärlinjen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1947 yrkande 6 i denna del och med avslag på proposition 1984/85:100 fastställer planeringsramar i enlighet med vad utskottet förordat.

8. Planeringsram för ämneslärlinjerna (mom. 9)

Per Unckel, Birgitta Rydle, Göran Allmér och Birger Hagård (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Utskottet anser" och slutar "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker i enlighet med motion 1984/85:2542 yrkande 21 att antalet nybörjarplatser på ämneslärlinjerna minskas med 120.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *planeringsram för ämneslärlinjerna*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2542 yrkande 21 och med avslag på proposition 1984/85:100 fastställer planeringsramar i enlighet med vad utskottet förordat,

9. Lektorsutbildning (mom. 10)

Per Unckel (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Jörgen Ullenhag (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Utskottet har" och slutar på s. 8 "till tjänsterna" bort ha följande lydelse:

Som utskottet redovisat i det föregående, var år 1982 740 lektorstjänster i gymnasieskolan vakanta. Hösten 1983 ledigkunjordes 320 av dessa, av vilka endast ca 110 tillsattes. Till bilden hör att många av de tillsatta tjänsterna

tillsatts med "transportsökande", dvs. sådana som innehade lektorstjänst på mindre ort och som sökte till en större. Det var alltså mestadels fråga om förflyttningar inom systemet och inte om ett reellt nytillskott till lektorskåren.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att med kraft verka för att forskarutbildade personer rekryteras till praktisk-pedagogisk utbildning. För den som innehått t. ex. en doktorandtjänst innebär emellertid genomgång av praktisk-pedagogisk utbildning ett stort ekonomiskt avbräck. UHÄ bör därför följa utvecklingen när det gäller rekryteringen av ämnesteoretiskt lektorsbehöriga till praktisk-pedagogisk utbildning och vidta eller föreslå de åtgärder som behövs. I ämnesteoretiskt hänseende bör lektorsbehöriga personer enligt utskottets mening kunna antas till den praktisk-pedagogiska utbildningen om 20 poäng under förutsättning att de tjänstgjort som lärare i högskolan och/eller gymnasieskolan sammanlagt minst sju terminer under minst halvtid. Formerna för utbildningens anordnande bör vidare ses över. Bl. a. bör – såsom sker beträffande vissa andra lärarutbildningslinjer – prövas om och i vilken utsträckning utbildningen kan bedrivas medan den studerande uppehåller tjänst som lärare. Vad utskottet anfört om lektorsutbildning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *lektorsutbildning*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:621 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Riksrekryterande kurser i moderna språk m. m., förlagda till utlandet (mom. 14)

Per Unkel (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m) och Jörgen Ullenhag (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar "Utskottet ansluter" och slutar "motion 1984/85:1867" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till motionärernas förslag, som innebär att man dels minskar den kostnadskrävande administration som utmärker nuvarande verksamhetsformer, dels underlättar en långsiktig planering. Berörda länder har framhållit att de vill ha *en* samarbetspartner på riksnivå att förhandla med. Den arbetsordning som utarbetats av en för högskoleregionerna gemensam arbetsgrupp innebär ingen verklig lösning på problemen utan dessa kvarstår oförändrade. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen biträder förslaget att under förevarande anslag föra upp en särskild anslagspost för kurser förlagda till utlandet, att disponeras av UHÄ.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *riksrekryterande kurser i moderna språk i utlandet m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1867 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,